

ZEMĚ ZASLÍBENÁ

BARACK
OBAMA

PŘELOŽIL MARTIN SVOBODA

ARGO

**BARACK OBAMA
ZEMĚ ZASLÍBENÁ**

Z anglického originálu *A Promised Land*,
vydaného nakladatelstvím Crown v New Yorku roku 2020,
přeložil Martin Svoboda.

Redigovala Alena Dvořáková.

Odpovědná redaktorka Hana Zahradníková.

Korektorka Soňa Čapková.

Původní přebal Christophera Branda
s fotografiemi Pariho Dukovice a Dna Winterse
pro české vydání upravil Martin Radimecký.

Grafická úprava a sazba Martin Radimecký.

Technický redaktor Milan Dorazil.

Vydalo nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00 Praha 3,
argo@argo.cz, www.argo.cz, roku 2021 jako svou 4735. publikaci.

Vytiskla tiskárna CPI Moravia Books.

Vydání první.

ISBN 978-80-257-3632-6

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod KOSMAS

Sklad: Za Halami 877, 252 62 Horoměřice

Telefon: 226 519 383 E-mail: odbyt@kosmas.cz

www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit
v přátelském internetovém knihkupectví www.kosmas.cz.

KAPITOLA PRVNÍ

Ze všech místností, sálů a památných prostor, které tvoří Bílý dům a při-
lehlé pozemky, jsem si nejvíc oblíbil Západní kolonádu.

Po osm let rámovala můj den, po ní jsem na čerstvém vzduchu docházel zhruba minutu z domova do kanceláře a zpět. Tam jsem vždycky ráno pocítil první políček zimního větru nebo závan letního vedra, tam jsem si urovnával myšlenky, procházel si v duchu nadcházející schůzky, chystal si argumenty pro nedůvěřivé kongresmany nebo nervózní voliče, připravoval se na různá rozhodnutí nebo rodící se krizi.

V dřevních dobách Bílého domu se kanceláře výkonné moci a sídlo prezidentské rodiny vešly pod jednu střechu a Západní kolonáda byla pouhou stezkou ke koňským stájím. Ale když do úřadu nastoupil Teddy Roosevelt, rozhodl, že do jedné budovy nemůže vměstnat moderní vládní tým a šest hlučných dětí, a zachovat si přitom o zdravý rozum. Nařídil vystavět novou budovu, z níž postupně vzniklo Západní křídlo s Oválnou pracovnou, a v průběhu desítek let a následujících prezidentství se vynořila současná podoba kolonády: ze severu a západu obepíná Růžovou zahradu – na severní straně je silná zeď, čistá a nezdobená, až na vysoko umístěná půlkruhová okna, na západní stojí majestátní bílé sloupy, jako čestná stráž hlídající bezpečný průchod.

Obecně vzato chodím dost pomalu – po havajsku, jak často, někdy i s náznakem netrpělivosti, říká Michelle. Po kolonádě jsem ale kráčel jinak, byl jsem si totiž vědom dějin, které se zde psaly, i těch, kteří zde pracovali přede mnou. Krok se mi dloužil, kráčel jsem křepčeji, v ozvěně mé chůze se na dlažbě odrážely kročeje agentů ochranky rázujících pár metrů za mnou. Když jsem došel k rampě na západním konci kolonády (památce na Franklina Delana Roosevelta a jeho invalidní vozík – představuju si, jak se usmívá, s vystrčenou bradou, cigaretovou špičku pevně sevřenou v zubech,

a s námahou zdolává nakloněnou rovinu), vždycky jsem zamával na strážce v uniformě za prosklenými dveřmi. Někdy se za ním tlačil hlouček překvapených návštěvníků. Pokud jsem měl čas, potřásl jsem si s nimi rukou a zeptal se, odkud jsou. Většinou jsem ale jen zahrnul doleva, prošel podél zdi, za kterou se nachází Vládní salónek, a vklouzl postranními dveřmi do Oválné pracovny. Tam jsem pozdravil svůj osobní tým, popadl denní rozvrh a šálek horkého čaje a vrhl se do práce.

Během týdne jsem několikrát vyšel na kolonádu a narazil na zahradníky – zaměstnance Správy národních parků – pracující v Růžové zahradě. Byli to většinou starší muži, v zelených khaki uniformách, někdy měli na hlavě proti slunci měkké klobouky stejné barvy, nebo byli kvůli zimě navlečení do tlustých bund. Když jsem neměl naspěch, někdy jsem se u nich zastavil a pochválil jim čerstvou výsadbu nebo se poptal, jakou spoušť napáchala v noci bouřka, a oni o své práci vyprávěli s nenápadnou pýchou. Byli to nehovorní chlapi, i mezi sebou se domlouvali jen gestem či pokývnutím brady, každý se soustředil na vlastní úkol, ale jako celek postupovali se sladěnou elegancí. Jeden z nejstarších, vysoký, šlachovitý černoch s propadlými lícemi, se jmenoval Ed Thomas a pracoval v Bílém domě už čtyřicet let. Když jsem ho potkal poprvé, sáhl do zadní kapsy kalhot pro hadřík a utřel si ruku, než mi jí potřásl. Moje ruka se v té jeho, žilnaté a sukovité jako kořeny stromu, úplně ztratila. Zeptal jsem se ho, jak dlouho chce ještě v Bílém domě pracovat, než odejde do důchodu.

„Nevím, pane prezidento,“ odvětil. „Já dělám rád. Klouby mi už trochu tuhnou, ale říkal jsem si, že s váma tu ještě zůstanu. Aby zahrada vypadala k světu.“

A ona opravdu nemohla vypadat lépe. V každém rohu vrhaly stín vysoké magnólie, živé ploty byly husté a jasně zelené, plané jabloně pečlivě prořezané. A květiny, předpěstované ve sklenících o pár kilometrů dál, v jednom kuse sršely barvami – červenou, žlutou, růžovou a fialovou, na jaře se tu houfovaly tulipány, hlavičky natočené k slunci, v létě zase světle fialové otočnický, muškáty a lilie, na podzim chryzantémy, astry a luční kvítí. A vždycky pár růží, většinou červených, ale někdy i žlutých nebo bílých, v květu doslova zářících.

Pokaždé když jsem kráčet po kolonádě nebo se zadíval z okna Oválné pracovny, měl jsem na očích dílo mužů a žen, kteří pracovali venku. Připomínali mi nevelký obraz od Normana Rockwella, který mi visel na zdi vedle portrétu George Washingtona a nad bustou Martina Luthera Kinga: pět postavíček s různým odstínem pleti, dělníků v montérkách, všichni visí na

provazech na pozadí jasně modré oblohy a čistí pochodeň sochy Svobody. Muži na obraze a zahradníci v zahradě – jsou to strážci, říkal jsem si, mlčenliví kněží prospěšného a slavného řádu. A říkal jsem si, že musím pracovat stejně pilně a oddaně jako oni.

Postupem času se na mé procházky kolonádou nabalovaly vzpomínky. Šlo samozřejmě o velké veřejné události – důležitá prohlášení před rojnicí kamer, tiskové konference se zahraničními státníky. Ale byly chvíle, které zahlédl jen málokdo zvenčí – jak se Malia se Sashou předhánějí, která ke mně při nečekané odpolední návštěvě doběhne dřív, nebo jak naši psi, Bo a Sunny, skáčou ve sněhu a packy se jim boří tak hluboko, až mají brady celé bílé. Jak za jasného podzimního dne házím do dálky fotbalovou šišku nebo utěšuju asistenta s osobním trápením.

Tyto obrazy mi často probleskávaly hlavou a vytrhávaly mě z úvah, které jsem zrovna spřádal. Připomínaly mi, jak čas uhání, a někdy mě naplňovaly steskem – přál jsem si, abych mohl vrátit čas a začít znovu. To ale právě při ranní procházce nešlo. Šipka času v tu chvíli směřovala pouze vpřed, o slovo se hlásila každodenní práce, musel jsem se soustředit jen na věci budoucí.

Večer to bylo jiné. Když jsem se vracel večer domů, aktovku nacpanou dokumenty, snažil jsem se sám sebe zpomalit, někdy i zastavit. Nadechl jsem se vzduchu říznutého vůní hlíny, trávy a pylu, zaposlouchal se do ševelení větru nebo bubnování deště. Někdy jsem se zahledl do světla za sloupovím, na majestátní masu Bílého domu, s jasně osvětlenou vlajkou na stožáru na střeše, nebo se zadíval k Washingtonově památníku, který v dále prorážel černou oblohu, a občas zahlédl měsíc a hvězdy nad ním nebo blikot přelétávajícího letadla.

V takových chvílích jsem se podívoval nad onou zvláštní cestou – a myšlenkou –, která mě přivedla až sem.

Nejsem z rodiny, která by žila politikou. Prarodiče z matčiny strany pocházeli ze Středozápadu a měli většinou skotsko-irské kořeny. Asi by spadali mezi liberály, zejména podle měřítek svých rodných kansaských městeček za dob velké hospodářské krize, a čile sledovali zprávy. „Když chceš být informovaným občanem, patří to k věci,“ říkala mi babička, které nikdo neřekl jinak než Toot neboli bábinka (zkráceně ze slova *tutu*, což znamená v havajštině babička), a vykukovala přitom zpoza ranního vydání deníku *Honolulu Advertiser*. Ona ani dědeček nijak zvlášť netíhli k žádné jasné ideologii nebo straně, kromě toho, co považovali za zdravý selský rozum. Zaobírali se prací – babička byla vrchní ředitelkou místní banky, kde měla na starosti

svěrenské fondy, a dědeček prodával životní pojistky – tím, jak zaplatit účty, a drobnými kratochvílemi, které život nabízí.

A vůbec, bydleli na havajském ostrově Oahu, kde jako by na všechno bylo dost času. Po letech strávených v tak odlišných státech, jako je Oklahoma, Texas či Washington, se nakonec odstěhovali v roce 1960 na Havaj, rok poté, co se souostroví stalo padesátým státem USA. Od nepokojů, demonstrací a podobných záležitostí je teď dělil ohromný oceán. Z dětství si vzpomínám jen na jeden politicky zabarvený hovor, který spolu dědeček s babičkou vedli: šlo v něm o bar na vzdálenějším konci pláže Waikiki – honolulský starosta nechal dědovu oblíbenou nálevnu strhnout, aby nebránila renovaci plážové zóny.

Děda mu to nikdy neodpustil.

Moje maminka, Ann Dunhamová, byla jiná, na všechno měla vyhraněný názor. Jako jedináček se už na střední škole vzpouzela konvencím – četla beatnické básničky a francouzské existencialisty, s kamarádkou vyrazila autem na několikadenní odvázanou jízdu do San Franciska a nikomu o tom neřekla. Jako malý jsem od ní slýchal o pochodech za občanská práva a proč je válka ve Vietnamu katastrofální omyl, o ženském hnutí (pro rovnost platů byla všemi deseti, pro neholení nohou už tak nehorovala) a taky o vládních iniciativách zvaných Válka proti chudobě. Když jsme se přestěhovali za nevlastním otcem do Indonésie, důrazně mi vysvětlila, jakým prohřeškem je vládní korupce („Je to prostě krádež, Barry.“), i když to vypadalo, že kradou všichni. Když jsme později, toho léta, kdy mi bylo dvanáct, vyrazili na měsíční rodinnou dovolenou a cestovali po celých Spojených státech, trvala na tom, že musíme každý večer v televizi sledovat zasedání výboru vyšetřujícího aféru Watergate, a vysílání doprovázela vlastním komentářem („Co bys taky čekal od takového mccarthisty?“).

Ale nesoustředila se jen na hlavní zprávy. Když jednou zjistila, že jsem byl v partě, která si ve škole utahovala ze spolužáka, posadila si mě před sebe, rty zklamaně sevřené.

„Víš, Barry,“ začala (touto přezdívkou mě v dětství oslovovali s bábinkou a dědou a často ji zkracovali na „Bar“, vyslovované jako „bear“, medvěd), „na světě jsou lidi, kteří myslí jenom na sebe. Je jim fuk, co se děje ostatním, hlavně když sami dostanou, co chtějí. Shazují druhé, aby si sami připadali důležití.“

„A pak jsou na světě lidi,“ dodala, „kteří dělají úplný opak, kteří si dokážou představit, jak se ti druzí asi cítí – a ti si dávají pozor, aby nedělali něco, co druhým ubližuje.“

„Takže,“ pronesla a podívala se mi přímo do očí, „do které skupiny chceš patřit ty?“

Cítil jsem se mizerně. Přesně jak maminka zamýšlela, její otázka se mi zadřela nadlouho pod kůži.

Pro moji matku překypoval svět příležitostmi k morálnímu ponaučení. Ale nikdy jsem nezažil, že by se zapojila do nějaké politické kampaně. Podobně jako moji prarodiče nedůvěřovala programům, doktrínám a dogmatům a raději svým hodnotám dávala vyniknout v menším měřítku. „Svět je složitý, Barry. A proto je zajímavý.“ Byla zděšená válkou v jihovýchodní Asii, a nakonec tam strávila většinu života, osvojovala si tamější jazyk a kulturu a zakládala programy mikropůjček dlouho předtím, než byly mikroúvěry v rámci rozvojové pomoci v kurzu. Byla znechucená rasismem, provdala se za muže jiné rasy ne jednou, ale dvakrát, a své dvě snědé děti zahrnula takřka bezednou láskou. Rozčilovala ji omezení, která společnost uvaluje na ženy, a s oběma muži se rozvedla, jakmile se v nich zklamala nebo se k ní začali chovat panovačně. Pracně si vydobyla vlastní kariéru, děti vychovala podle vlastních měřítek slušného chování a vůbec si víceméně dělala, co si zámerala.

Ve světě mé maminky bylo osobní opravdu politickým – i když jí by asi takový slogan připadal zbytečný.

Tím v žádném případě nechci říct, že by si od svého syna nic neslibovala. Právě naopak. I přes finanční zátěž mě s pomocí svých rodičů poslala na Punahouskou střední školu, která platí za špičkovou havajskou přípravku. Že bych nešel na vysokou, nepřicházelo vůbec v úvahu. Ale nikoho v rodině nikdy nenapadlo, že bych mohl jednoho dne zastávat nějakou veřejnou funkci. Kdybyste se tehdy zeptali mé maminky, možná by si dokázala představit, že skončím jako ředitel nějaké dobročinné organizace, třeba Fordovy nadace. Babička s dědečkem by zase velice rádi viděli, kdyby se ze mě stal soudce nebo třeba slavný obhájce, jako byl Perry Mason.

„Aspoň by mu ta prořízalá pusa k něčemu byla,“ říkával děda.

Táta, protože jsem ho nepoznal, na mě neměl příliš velký vliv. Tak nějak matně jsem chápal, že pracoval nějakou dobu pro keňskou vládu, a když mi bylo deset, přiletěl za námi z Keni na měsíc do Honolulu. Tehdy jsem ho viděl poprvé a naposled. Poté jsem od něj už jen tu a tam dostal dopis, napsaný na tenkém modrém papíře určeném pro leteckou poštu, který byl už od výroby přeložený a na druhé straně opatřený adresními řádky, takže nebylo potřeba obálky. „Tvoje matka mi říkala, že přemýšlíš o studiu architektury,“ stálo například v jednom psaní. „Myslím, že je to velice praktické povolání, které můžeš provozovat kdekoliv na světě.“

Od toho se moc odrazit nedalo.

Pokud jde o svět mimo rodinu, myslím, že po většinu puberty ve mně ostatní neviděli budoucího lídra, ale spíš ledabylého studenta, vášnivého basketbalistu skrovného talentu a neúnavného, zapáleného paříče. Zapojit se do školního parlamentu, získat nejvyšší hodnost Orlího skauta nebo jít na stáž k místnímu kongresmanovi – to nebylo nic pro mě. Na střední jsme s kamarády řešili prakticky jen sport, holky, muziku a kde a kdy se zrušit.

Tři z nich – Bobby Titcomb, Greg Orme a Mike Ramos – dodnes patří mezi mé nejbližší přátele. Pořád se dokážeme celé hodiny smát historkám z našeho promrhaného mládí. V pozdějších letech se vrhli do mých politických kampaní s oddaností, za kterou jim budu navždycky vděčný, a postupem času si v hájení mé pověsti nezadali s moderátory stanice MSNBC.

Ale v průběhu mého prezidentství nastaly také chvíle – například když mě sledovali, jak promlouvám na mítinku k početným zástupům, nebo když mi při návštěvě vojenské základny rázně salutovali mladí mariňáci –, kdy se jim ve tvářích mihl jistý zmatek, jako by se snažili pochopit, co má ten šedivější muž v obleku a kravatě společného s oním popleteným, nedospělým klukem z dřívějška.

Tenhleten týpek? museli si říkat v duchu. *A to se sakra semlelo jak?*

A kdyby se mě na to někdy zeptali přímo, nejspíš bych pro ně neměl uspokojivou odpověď.

Vím ale, že někdy na střední jsem si začal klást otázky – proč s námi není táta a proč se máma rozhoduje, jak se rozhoduje, jak jsem se ocitl na místě, kde jen málokdo vypadá jako já. Spousta otázek se točila kolem rasy: proč hrajou černoši závodně basket, ale už ho netrénujou? Co tím spolužačka myslela, když říkala, že mě nebere jako černocho? Proč jsou všichni černoši v akčních filmech šílenci s vystřelovákem, možná až na jednoho slušňáka – samozřejmě hrdinova partáka –, který to stejně nakonec snad pokaždé koupí?

Ale hlavou mi vrtaly i jiné věci než rasa – třeba třídní rozdíly. Když jsem vyrůstal v Indonésii, viděl jsem, v jak propastně odlišných poměrech žijí zámožné elity a zbídačené masy. Pomalu jsem si začal uvědomovat, že v zemi mého otce existují kmenové třenice – a že i mezi těmi, kteří na pohled vypadají stejně, může vyvstat nenávisť. Denně jsem měl na očích, v jak stísněných podmínkách žijí babička s dědečkem, jak svá zklamání umenšují sledováním televize, alkoholem a občasnou koupí nového spotřebiče nebo auta. Všiml jsem si, že moje maminka platí za svou intelektuální svobodu věčnými finančními potížemi a občasným zmatkem v osobním životě, a vycítil jsem, že mezi

spolužáky na střední existuje dost zřetelná hierarchie, která se odvíjí hlavně od toho, kolik mají jejich rodiče peněz. A pak tu bylo ještě ono znepokojivé zjištění, že tyranům, podvodníkům a chlubilům – navzdory všemu, co mi matka tvrdila – se daří docela dobře, zatímco ti, které považovala za hodné a slušné lidi, si to až moc často příšerně slíznou.

Byl jsem z toho všeho dost rozháraný. Jako bych byl – kvůli svým zvláštním kořenům a kvůli světům, které se ve mně kloubily – odevšad, a zároveň odnikud, jako bych se skládal z částí, které do sebe nezapadají, jako ptakopysk nebo nějaké imaginární zvíře, vyskytující se jen v ohrožené lokalitě, jako bych netušil, kam patřím. A vycítil jsem, aniž bych plně pochopil proč nebo jak, že pokud svůj život neslepím a neorientuju podél nějaké pevné osy, prožiju ho možná nakonec v jakémsi elementárním smyslu sám.

S nikým jsem to neprobíral, a už vůbec ne s kamarády nebo s někým z rodiny. Nechtěl jsem je urazit nebo ještě víc vybočovat z řady. Našel jsem ale útočiště v knihách. Moje čtenářství měla na svědomí maminka, vštípila mi ho už v raném dětství. Kdykoliv jsem si stěžoval, že se nudím, nebo když si nemohla dovolit zaplatit mi v Indonésii mezinárodní školu, nebo když jsem s ní musel do kanceláře, protože neměla hlídání, uchylovala se k následující radě.

Běž si vzít nějakou knížku, říkávala. Pak se vrať a řekni mi, co ses dozvěděl nového.

Pár let jsem žil s prarodiči na Havaji a matka mezitím dál pracovala v Indonésii a vychovávala tam moji mladší sestru Mayu. Když mě nemohla popohánět, moc jsem se toho nenaučil, a moje známky toho byly brzy důkazem. Pak se to zhruba ve druhém ročníku střední školy změnilo. Dodnes si pamatuju, jak jsem šel s babičkou a dědou na dobročinný bazar při kostele Ústřední unionistické církve, měli jsme to jen přes ulici, a jak jsem se ocitl u bedny starých knížek v pevné vazbě. Z nějakého důvodu jsem z ní začal tahat ty, které mě zaujaly nebo mi připadly matně povědomé – knihy od Ralpa Ellisona a Langstona Hughese, Roberta Penna Warrena a Dostojevského, D. H. Lawrence a Ralpa Walda Emersona. Děda zrovna okukoval sadu starších golfových holí, a když jsem k němu napochodoval s krabicí knížek, vrhl na mě nechápavý pohled.

„Si chceš otevřít knihovnu?“

Babička na něj sykla, přišlo jí skvělé, že se zničehonic zajímám o literaturu. A protože byla praktického založení, nadhodila, že než se pustím do *Zločinu a trestu*, měl bych se asi nejdřív zaměřit na školní četbu.

Nakonec jsem všechny ty koupené knihy přečetl, někdy jsem četl v noci, když jsem se vrátil po basketbalovém tréninku a po pár pivech s kamarády,

někdy v sobotu odpoledne poté, co jsme se bez prkna klouzali ve vlnách, a já seděl sám v dědově rozhrkaném Fordu Granada s ručníkem kolem pasu, abych mu nezamáčel polstrování. Když jsem dočetl první várku, vyrazil jsem na další bazary a hledal další. Spoustě knih, které jsem tehdy četl, jsem rozuměl jen mlhavě, zakroužkovával jsem si neznámá slova, že si je později dohledám ve slovníku, a s výslovností jsem se moc nepáral – ještě když mi bylo kolem pětadvaceti, znal jsem významy slov, která jsem nedokázal vyslovit. Neměl jsem v tom žádný systém, četl jsem bez ladu a skladu. Byl jsem jako mladý kutil u nás v servisu, který sbírá staré katodové trubice, šrouby a kusy drátu, netušil jsem, co s nimi budu dělat, ale pevně jsem věřil, že se mi budou hodit, jakmile si ujasním, k čemu mě to táhne.

Můj zájem o knihy zřejmě vysvětluje nejen to, jak se mi podařilo přežít střední, ale také jak jsem v roce 1979 dostal na Západní univerzitu v Los Angeles s děravými, ale ucházejícími znalostmi politických otázek a řadou nedopečených názorů, které jsem ze sebe sypal při půlnočních pokecech na kolejích.

Když se za tou dobou ohlédnou, je mi trapné si přiznat, do jaké míry se během prvních dvou let na vysoké moje intelektuální zvědavost kryla se zájmy nejrůznějších žen, s nimiž jsem se snažil seznámit: četl jsem Marxe a Marcuse, abych si měl co říct s dlouhonohou socialistkou, co bydlela na naší koleji, Fanona a Gwendolyn Brooksovou zase kvůli studentce sociologie s jemnou pletí, která se na mě podívala jen jednou a víckrát ne, a Foucaulta a Virginii Woolfovou kvůli éterické bisexuálce, která chodila většinou v černém. Ukázalo se, že jako strategie balení holek je moje pseudointelektuálství prakticky k ničemu – výsledkem byla řada srdečných, ale cudných přátelství.

Přesto tyto těžkopádné snahy posloužily jistému účelu: v hlavě se mi začalo formovat cosi jako světonázor. Pomohlo mi v tom několik profesorů, kteří tolerovali moje pochybné studijní návyky i mladickou samolibost. Ještě víc mi pomohla hrstka většinou starších studentů – černých kluků z ghetta, bílých kluků, kteří se na univerzitu vyškrábali z malých městeček, hispánských přistěhovalců první generace, zahraničních studentů z Pákistánu, Indie nebo afrických zemí potácejících na hraně rozvratu. Věděli, co je pro ně důležité: když si ve třídě vzali slovo, jejich názory vycházely ze života skutečných komunit, ze skutečných zápasů. *A toto budou škrty v rozpočtu znamenat pro naši čtvrt. Než si začnete stěžovat na afirmativní akci, řeknu vám, jak vypadala naše škola. Svoboda slova zaručená Prvním dodatkem Ústavy je skvělá věc, ale když jde o politické vězně v naší zemi, proč americká vláda mlčí?*

Ty dva roky studií na Západní univerzitě představovaly počátek mého politického probuzení. Neznamenalo to ale, že jsem v politiku věřil. Až na pár výjimek ve mně vzbuzovalo všechno, co jsem u politiků pozoroval, pochybnosti: vyfénované vlasy, široké vlčí úsměvy, otřepané fráze a producírování se v televizi, zatímco za zavřenými dveřmi podlézali korporacím a jiným movitým zájmovým skupinám. Došel jsem k názoru, že jsou to hráči ve zfxklované hře, a s něčím takovým jsem nechtěl mít nic společného.

Zaujalo mě ale něco širšího a méně konvenčního – ne politické kampaně, ale společenská hnutí, ve kterých se spojovali obyčejní lidé za účelem dosažení nějaké změny. Začal jsem studovat sufražetky a první dělnické vůdce, Gándhího, Lecha Wałęsu a Africký národní kongres. Ze všeho nejvíc mě inspirovali mladí lídři hnutí za občanská práva – nejen Martin Luther King, ale i John Lewis a Bob Moses, Fannie Lou Hamerová a Diane Nashová. V jejich hrdinském úsilí – klepali lidem na dveře a registrovali je jako voliče, protestovali proti rasové diskriminaci obsazováním bister obsluhujících jen bílé a pochodovali za zpěvu protestsongů – jsem viděl, že je možné prakticky vyznávat hodnoty, které mi vštípila matka, že je možné nabýt moci nikoliv tím, že druhé srážíte, ale že je pozvedáte. To byla pravá demokracie v praxi – demokracie ne jako dar shůry nebo dělení kořisti mezi zájmovými skupinami, ale demokracie vybojovaná, dílo všech. Výsledkem nebyla jen změna hmotných podmínek, ale také pocit důstojnosti u lidí a v komunitách, pouto mezi těmi, kteří k sobě měli předtím daleko.

Dospěl jsem k názoru, že o tento ideál stojí za to usilovat. Potřeboval jsem se jen na něco zaměřit. Když jsem po druhém ročníku přestoupil na Kolumbijskou univerzitu v New Yorku, říkal jsem si, že to pro mě bude nový začátek. Tři roky jsem se v New Yorku zašívál po neudržovaných bytech, odříznut od většiny starých přátel i zlovyků, a žil jsem jako mnich – četl jsem, psal, vedl si deník, jen výjimečně jsem se obtěžoval zajít si na univerzitní večírek, nebo dokonce na teplé jídlo. Ztratil jsem se ve vlastní hlavě a zabýval se otázkami, které jako by se vrstvily jedna na druhou. Jak to, že jsou některá hnutí úspěšná, zatímco jiná selžou? Je znakem úspěchu, když prvky nějakého programu převezme konvenční politika, nebo jde naopak o známku nepřátelského převzetí? Kdy je kompromis přijatelný a kdy už se člověk zaprodá, a jak se to od sebe pozná?

Jak jsem byl tehdy vážný – jak zatatý a bez špetky smyslu pro humor! Když si procházím svoje tehdejší deníkové zápisky, mám pro toho mladíka velkou slabost, mladíka, který dychtil po tom prorazit, který se chtěl podílet na něčem velkém a idealistickém, co podle všeho asi ani neexistovalo. Žil

koneckonců v Americe na začátku osmdesátých let. Společenská hnutí předchozí dekády ztratila sílu. Navrch získával nový konzervatismus. Prezidentem byl právě zvolen Ronald Reagan, ekonomika mířila do recese, naplno zuřila studená válka.

Kdybych mohl odcestovat zpátky v čase, asi bych toho mladíka vybídl, ať na chvíli odloží knihy, otevře okna a trochu si vyvětrá (jako kuřák jsem byl tehdy ve vrcholné formě). Řekl bych mu, ať si dá pohov a jde ven, seznámí se s novými lidmi a užívá si radostí, které život nabízí jen dvacátníkům. Těch pár přátel, které jsem tehdy v New Yorku měl, se mi snažilo radit v podobném duchu.

„Nesmíš brát všechno tak vážně, Baracku.“

„Musíš si zapíchat.“

„Když ty seš strašnej idealista. To, co říkáš, je skvělý, ale nevím, jestli se toho dá doopravdy dosáhnout.“

Takovým hlasům jsem vzdoroval. Vzdoroval jsem jim právě proto, že jsem se bál, že mají pravdu. To, co mi během těch osamělých hodin rašilo v hlavě, všechny ty představy o lepším světě, které jsem nechal vzkvétat ve skleníku své mladistvé mysli, by asi neobstály ani při jednoduchém rozhovoru. V šedém přísvitlu manhattanské zimy a na pozadí tehdy všudypřítomného cynismu vyznívaly moje myšlenky, pronášené nahlas ve třídě nebo u kafe s kamarády, jako za vlasy přitažené výmysly. A já si to uvědomoval. Vlastně mě to tak trochu zachránilo před tím, aby se ze mě před dovršením dvaadvaceti let stal magor se vším všudy; v základu jsem chápal, jak jsou moje představy absurdní, jak široká propast zeje mezi mými ambiciózními cíli a vším, co jsem ve skutečnosti v životě dělal. Byl jsem jako ten Thurberův zoufalý snílek Walter Mitty, jako Don Quijote bez svého Sancha Panzy.

Také toto se dá vyčíst z mých tehdejších deníků: poměrně přesný popis všech mých slabin. Jak jsem dával přednost dumání před děláním. Jak jsem byl trochu odměřený, možná i ostýchavý, což snad vyplývalo z mé havajské a indonéské výchovy, ale což bylo také výsledkem naprostého nedostatku sebevědomí. Jak přecitlivěle jsem reagoval, když mě někdo odmítl nebo když jsem si připadal jako blbec. Jak jsem byl možná i v hloubi duše líný.

Dal jsem si za úkol, že se od této změkčilosti očistím sebezdonalováním režimem, kterého jsem se doposud úplně nezbavil. (Michelle s děvčaty mi dodnes připomínají, že nedokážu vlézt do bazénu nebo oceánu, aniž bych měl potřebu uplavat pár kilometrů. „Proč se nejdeš jen tak cachtat?“ pochechtávají se. „Je to sranda. Pojd... ukážem ti, jak na to.“) Sepisoval jsem si seznamy. Začal jsem posilovat, běhal jsem kolem jezera v Central Parku

nebo podél úžiny East River, a abych si dodal energii, hltal jsem konzervy s tuňákem a spousty vajec natvrdo. Zbavoval jsem se nadbytečného majetku – kdo potřebuje víc než pět košil?

Na jaký velký závod jsem to trénoval? Ať to bylo, co chtělo, věděl jsem, že nejsem připravený. Ta nejistota a nedostatek sebevědomí mi bránily, abych se příliš rychle spokojil s jednoduchými odpověďmi. Stalo se mým zvykem, že jsem zpochybňoval vlastní východiska, což mi myslím nakonec přišlo vhod, nejen proto, že se ze mě díky tomu nestal nesnesitelný otrava, ale že mě to obrnilo před revolučními frázemi, jimiž se na úsvitu Reaganovy éry oháněla spousta lidí na levici.

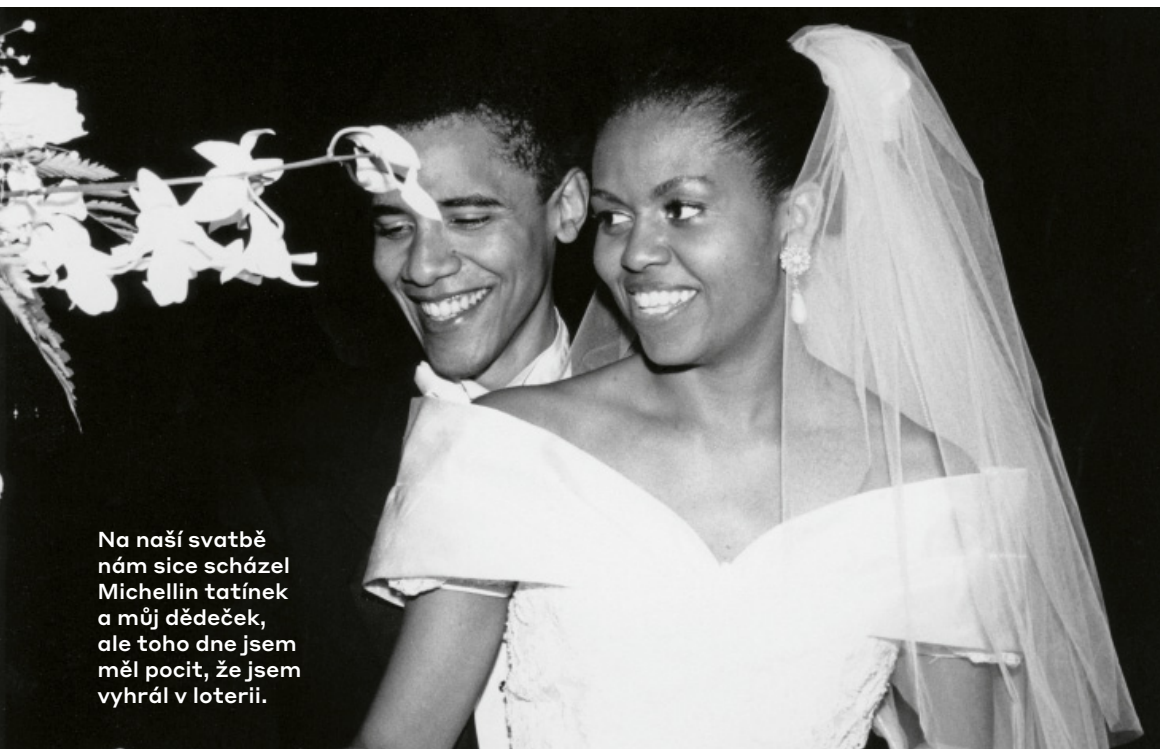
A rozhodně to platilo, když došlo na rasové otázky. Vyslechl jsem si pěknou řádku rasových urážek, a vždycky když jsem procházel Harlemem nebo jistými částmi Bronxu, až příliš dobře jsem viděl, že dědictví otroctví a zákonů Jima Crowa je stále živé. Ale díky vlastním životním zkušenostem jsem se naučil nestavět se příliš rychle do role oběti a odmítal jsem přijmout názor, který zastávali někteří moji černošští známí, že běloši jsou nepolepšitelní rasisti.

Přesvědčení, že rasismus není nevyhnutelný, možná také vysvětluje, s jakou ochotou jsem hájil americkou ideu: jaká naše země je a jakou se může stát.

Moje maminka, babička a děda nikdy nevlastenčili nahlas. Když přísahali ve třídě věrnost vlajce nebo mávali vlajčkami na Den nezávislosti, brali to jako příjemný rituál, nikoli jako svatou povinnost (více méně stejný postoj zastávali vůči Velikonocům a Vánocům). Dokonce i nasazení v druhé světové válce děda zlehčoval, víc mi vyprávěl o proviantu – „Nedalo se to jíst!“ – než o tom, jak krásně maširoval v Pattonově armádě.

A přesto hrdost na to, že jsme Američané, přesvědčení, že Amerika je ta nejlepší země na světě – to byla vždycky daná věc. Jako mladík jsem se rozčiloval nad knihami, které zavrhovaly myšlenku americké výjimečnosti, zabředával jsem do dlouhých, vleklých pří s kamarády, kteří trvali na tom, že americká hegemonie je zdrojem útlaku po celém světě. Já jsem v zámoří žil, věděl jsem svoje. Bez váhání jsem přiznával, že Amerika ustavičně nedostává svým ideálům. Nebránil jsem verzi amerických dějin, která se učí ve školách a v níž se otroctví přechází mlčením a vyvraždění původních obyvatel téměř nezmiňuje. Humpolácké užívání vojenské síly, nenasytlost nadnárodních korporací – jo, jasně, to všechno jsem chápal.

Ale *idea* Ameriky, *příslib* Ameriky: na těch jsem lpěl s neústupností, kterou jsem překvapoval i sama sebe. „Pokládáme za samozřejmé pravdy, že všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni...“ – toto byla moje Amerika. Amerika, o které

Na naší svatbě
nám sice scházeli
Michellin tatínek
a můj dědeček,
ale toho dne jsem
měl pocit, že jsem
vyhrál v loterii.

Moje radosti.